

L i t t e r a t u u r :

1. Leijls, H., 1961. Vogelwaarnemingen in het alpine gebied bij Chamonix. De Levende Natuur 64 (9), pp. 199-208.
2. Meier, H., 1954. Über den Vogelbestand eines subalpinen Fichtenwaldes. Der Orn. Beob. 51 (3), pp. 133-134.
3. Mörzer Bruijns, M. F., 1948. Broedvogelinventarisatie op Schovenhorst in Oudemans-Gedenkboek Schovenhorst.
4. Schifferli, A., 1958. Vogelschutz im Zeichen angewandter Vogelkunde. Schweiz. Ztschrift f. Forstwesen 109 (2), pp. 135-148.
5. Tinbergen, L., 1962. Vogels in hun domein. Scheltema en Holkema, Amsterdam.
6. Voous, V. K., 1960 Über die Herkunft der subalpinen Nadelwaldvögel Mitteleuropas. Der Orn. Beob. 57 (1), pp. 27-37.
7. Westhoff, V., 1959. The vegetation of Scottish Pinewoods and Dutch artificial coastal pine forests. Acta Bot. Neerl. 8, pp. 422-448.
8. Westhoff, V., 1962. Het Tonckensbos bij Norg. De Levende Natuur 65 (11), pp. 229-236.

De Gierzwaluw

C. A. VAN DEN ANKER.

Dikwijls blijkt, dat de belangstelling van bepaalde vogelaars in het bijzonder gericht is op één soort of een groep van soorten. Mij persoonlijk heeft de Gierzwaluw al jaren gefascineerd. In het begin van de kennismaking vooral door de vliegvaardigheid, die deze vogel vertoonde als hij in de avondschemering luid krijsend tussen de bomen in onze straat (in Amsterdam) door schoot. Later vooral ook door de merkwaardigheden, die over zijn biologie zijn gepubliceerd. Verscheidene eigenschappen zijn uniek voor deze soort en maken dat ze in onze vogelwereld een geheel aparte plaats inneemt.

Om deze bewering te staven mag ik hier wel enkele van die eigenschappen noemen. De Gierzwaluw komt nooit op de grond en verzamelt zijn voedsel uitsluitend in de lucht. Als door de een of andere oorzaak (ergens tegen aan vliegen, zware onweersbui, hagel, verkeer) toch een Gierzwaluw op de grond terecht komt, dan lukt het hem alleen weer op te stijgen door met zijn vleugels op de grond te slaan, en daar is een lange, vlakke „startbaan” voor nodig; vaak lukt

het dan ook niet, hoewel zo'n vogel toch goed blijkt te kunnen vliegen als we hem in de lucht gooien.

Als er bij koud weer weinig of geen insecten in de lucht zijn komt de Gierzwaluw in moeilijkheden bij het verzamelen van zijn voedsel. Een Boerenzwaluw kan men onder zulke omstandigheden wel voedsel zien zoeken op de grond, bv. op rivierstrandjes, een Gierzwaluw nooit. De kwetsbaarheid van deze soort wordt echter belangrijk beperkt door een tweetal bijzondere aanpassingen: de uitwijkvluchten en het vermogen vrij lang zonder voedsel te kunnen. Er is nl. vastgesteld, dat de volwassen dieren hun broedgebied (in strikte zin) bij ongunstige omstandigheden tijdelijk kunnen verlaten om over grote afstand een gebied met beter weer en dus voedsel te bereiken; ook kunnen zowel oude als jonge vogels dagen lang hongerend in leven blijven, waarbij de lichaamstemperatuur aanzienlijk (in de orde van 10° C) kan dalen en een soort verstarring intreedt; daarbij zal zo'n vogel dan een sterk verminderd energieverbruik hebben. Duurt zo'n periode echter

te lang, dan treedt massale sterfte onder de jongen op. Dit was in 1962 het geval. Aangezien de jongen normaal 6 à 7 weken in het nest blijven en de Gierzwaluw slechts 3 maanden in ons land verblijft (aankomst hoofdgroep in de eerste helft van mei, vertrek omstreeks 1 augustus) ontbreekt de tijd om eventuele vervollegsels tot een goed einde te brengen; sterven dus de jongen van een paar dan brengt dat paar in dat jaar geen jongen groot. Veelal is er zelfs geen vervollegsels.

Het aantal jongen van de Gierzwaluw is laag: normaliter 2, in sommige nesten 3,

Fig. 1. De dakkapel van de huizen in een buurt in Wageningen vormt een gemakkelijk bereikbare broedplaats van Gierzwaluwen.

bij zeer hoge uitzondering 4. Alles bijeen genomen ontstaat dus het beeld van een relatief geringe voortplanting en een grote weerstand tegen allerlei ongunstige omstandigheden. Vergelijk hiermee bv. de mezen met een aantal broedsels per jaar, gemakkelijk en snel optredende vervollegsels en zo'n 8-12 jongen per nest. Ook de gemiddelde leeftijd, die een eenmaal volwassen vogel bereikt, speelt in dit beeld een rol; daarop kom ik later in dit verhaal terug.

Om deze inleiding te besluiten moge ik nog wijzen op: de goed beschermde ligging van de nestplaatsen (nestroverij bij de Gierzwaluw zal slechts bij uitzondering voorkomen; in hoeverre ratten een rol kunnen spelen is twijfelachtig); het geringe aantal roofvogelsoorten, dat de Gierzwaluw tot zijn prooidieren kan rekenen (Boomvalk o.a.); de avondvluchten (het is nu wel afdoende aangetoond, dat overnachten in de lucht massaal plaats vindt, waarbij voornamelijk éénjarige, nog niet-broedende vogels betrokken zijn; van „in de lucht slapen" kunnen we echter niet spreken); de copulatie in de lucht (die door verschillende waarnemers is gepubliceerd, zeer moeilijk is vast te stellen en zeker géén regel is); het drinken tijdens het laag over water vliegen (ook al weer buitengewoon moeilijk vast te stellen); en tenslotte de opmerkelijke trouw aan de broedplaatsen, die de Gierzwaluw na een langdurige en verre trek weer weet terug te vinden.

In 1954 ontstond het plan om Gierzwaluwen te gaan ringen en daarbij niet alleen over de trekgewoonten, maar zo mogelijk ook over andere interessante punten in de biologie van deze soort gegevens te verzamelen. Daarbij stond van te voren vast, dat dit werk alleen zin had als behoorlijke aantallen vogels zouden

kunnen worden bemachtigd en geringd. Anderzijds leek het niet aantrekkelijk om halsbrekende toeren langs gevels en over daken van hoge gebouwen te gaan uithalen. Volgens het Vogelboekje van Thijssen zou de Gierzwaluw echter ook wel op lagere plaatsen broeden, al had ik dat toen nog nooit gezien. Enig zoeken en vragen en vooral een tip van de heer N. de Bruin had tot resultaat, dat in een buurt in Wageningen inderdaad enige nesten op niet meer dan een meter of 5 van de grond werden gevonden. Sindsdien heb ik samen met hem en met incidentele hulp van enkele andere leden van de Wageningse Vogelwerkgroep ieder jaar deze buurt systematisch afgewerkt, waarbij hier een goed bereikbare kolonie van 150 à 200 paren bleek voor te komen. Ook elders in Wageningen broedt de Gierzwaluw nog in flinke aantallen, maar daar is het bereiken van de nesten veel moeilijker, zodat we daar nooit geveltoerisme zijn begonnen.

In figuur 1 kunt U de plaats van de nesten zien. Bij de huizen in deze buurt bevindt de dakgoot zich meteen aan de bovenzijde van de beneden-verdieping. De kamers op de enige bovenverdieping liggen direct onder het schuine dak en krijgen hun licht door uit de lijn van dit dak springende dakkapellen. Daken en kapellen zijn gedekt met pannen. Wanneer nu van een kapel de pannen een enigszins bolle vorm hebben en er bevindt zich onder de rij openingen, die daardoor onder aan de laagste rij pannen ontstaat, géén dakgoot, dan vindt de Gierzwaluw hier geschikte aanvliegopeningen om tussen pannen en dakbeschot te komen. De nesten liggen dan op de horizontaal verlopende latten, die over het dakbeschot lopen en waar de pannen met een uitsteeksel (aan de onderzijde) achter haken. Is er wel een

dakgoot of zijn rechte pannen gebruikt, dan kan de Gierzwaluw er in de regel niet broeden. Hij moet nl. de gelegenheid hebben om in één boogvlucht onder de pannen te schieten en om van daaruit later weer door een vrije val te starten. (In Veenendaal, waar wij in 1961 ook begonnen een aantal broedplaatsen geregeld te bezoeken, broeden de Gierzwaluwen nog lager; daar hebben de desbetreffende huizen geen dakkapellen en geen dakgoten, zodat zij kunnen aanvliegen op de plaats waar zich in fig. 1 de dakgoot bevindt. De nesten liggen daar ongeveer 2½ m boven de grond).

Wanneer wij nu met een kleine ladder in de dakgoot klimmen, kunnen we van daaruit met de hand de nesten bereiken, die op de onderste drie latten van de dakkapel liggen. Vermoedelijk liggen er op hogere latten alleen nesten als de onderste latten reeds flink bezet zijn. Er bleek ons een zekere voorkeur van de Gierzwaluw voor de hoekplaatsen van de onderste latten, die we in een aantal gevallen (als de pannen op de schuine ribben van het kapeldakje zijn vastgemetseld) niet goed genoeg konden bereiken om de aanwezige jongen te pakken en te ringen. Door deze oorzaken zijn wij dus niet in staat alle aanwezige nesten van de kolonie te tellen en van alle vastgestelde nesten de jongen (en soms de ouden) te ringen. Wel kunnen we ieder jaar ongeveer hetzelfde deel van de latten controleren en hetzelfde deel van de nestjongen ringen. De toestemming van de bewoners om op hun huis bezig te zijn verkregen we (o.m. door met een ladder te komen en niet met schoenen vol modder uit de goten door hun huizen te lopen) op een enkele uitzondering na gemakkelijk.

De jongen, welke wij in de verschillende

nesten aantreffen, kunnen in leeftijd vaak ongeveer 2 weken uiteenlopen. Aangezien ze 6 à 7 weken in het nest blijven kunnen we echter een periode kiezen voor onze activiteiten, waarin de oudste jongen nog goed ringbaar zijn zonder dat de door ons teweeggebrachte onrust tot direct uitvliegen leidt (en waarin nog geen jongen reeds uitgevlogen zijn) en waarin we op enkele nakomertjes onder de broedgevallen na geen te kleine en dus nog niet ringbare jongen aantreffen. Deze periode kan van jaar tot jaar verschillen, maar ligt globaal in de eerste helft van juli. In die tijd treffen we (ook alweer op een enkel laat paar na) geen Gierzwaluw meer op eieren aan, zodat we dan ook zonder gevaar voor verstoring de oude vogels op de nesten kunnen (trachten te) pakken. Lack vermeldt, dat het grijpen van Gierzwaluwen op nesten met eieren wel tot verstoring van de broedsels kan leiden. Meestal bezoeken we de kolonie in de avonduren, zo van 18.30 à 19.00 uur tot 21.00 à 21.30 uur; niet alleen vanwege het meestal ontbreken van vrije tijd overdag, maar ook omdat zo omstreeks 19 uur (bij donker weer of voor een bui wat eerder dan bij helder weer) de oude vogels in flinke aantallen naar de nesten beginnen te komen en daar dan vrij vaak te pakken zijn. Dat leverde in de loop der jaren een heel stel geringde overjarige vogels op en vaak ook enige tientallen terugvangsten van door ons zelf geringde exemplaren. Overdag zijn de oude vogels veelal urenlang op grotere afstand van de kolonie aan het fourageren, zodat het dan zelfs moeilijk is vast te stellen of ergens Gierzwaluwen broeden of niet; uit de lange duur van deze fouragevluchten valt ook af te leiden, dat de oude vogels daarbij op grote afstand van de kolonie kunnen komen. Hoe ver is mij

niet bekend; ik hoop het idee, dat de Wageningse vogels op een fouragevlucht tot langs de IJsselmeerkust komen, nog eens door de terugmelding van een door ons herhaaldelijk teruggevangen broedvogel ondersteund te zien. De tot nu toe verkregen terugmeldingen uit de wijdere omgeving van Wageningen betreffen altijd vogels, die in Wageningen geboren maar mogelijkwijs daarna elders als broedvogel gevestigd zijn.

In tabel 1 zijn de geringde aantallen enz. voor de verschillende jaren samengevat. Enige ringerij buiten deze kolonie is daarbij buiten beschouwing gelaten. Uit deze tabel krijgt men geen goed beeld van de toename van de populatie in deze kolonie, omdat de bereikte aantallen ook afhankelijk zijn van andere factoren. In 1954 deden we slechts een eerste poging; 1955 en 1956 waren „aanloopjaren”, waarin we het aantal bezochte daken nog konden uitbreiden en de techniek van het vinden en grijpen (vooral m.b.t. de oude vogels) nog verbetering onderging. Vanaf 1957 geven de cijfers wel ongeveer weer hoe de kolonie, althans het onder ons bereik liggende deel, reilde en zeilde. In 1959, 1960 en 1961 hadden wij enig gebrek aan tijd en hadden wij een iets groter aantal jongen kunnen ringen. In 1959 was het weer en daarmee het voedselaanbod uitzonderlijk gunstig, wat uitmondde in een gemiddeld hoger aantal jongen per nest (meer nesten met 3 jongen, een enkel met 4; tegen gewoonlijk in de meeste 2 en in sommige 3 jongen). In 1962 is het broedseizoen mislukt; koud weer en gebrek aan voedsel daardoor veroorzaakten een sterfte van ongeveer 95% van de jongen. Daarna bezochten wij niet de gehele kolonie, maar beperkten ons tot het zo veel mogelijk grijpen van oude vogels op enkele geschikte plaatsen en tijdstippen.

Tabel 1. Geringde aantallen in de kolonie „Patrimonium” te Wageningen.

Jaar	a Geringde jongen	b Geringde volgr. ex.	c Terugge- vangen met ring	b + c Totaal gevangen volgr. ex.	a + b Totaal aantal geringd	a + b + c Totale vangst
1954	4	0	0	0	4	4
1955	84	19	0	19	103	103
1956	118	33	1	34	151	152
1957	167	53	10	63	220	230
1958	201	45	12 ¹⁾	57	246	258
1959	218	35	21 ²⁾	56	253	274
1960	208	40	26	66	248	274
1961	234	39	21 ³⁾	60	273	294
1962	9	25	20 ⁴⁾	45	34	54
Totaal	1243	289	111	400	1532	1643

¹⁾ waarvan 5 dood gevonden. ²⁾ waarvan 1 dood gevonden. ³⁾ waarvan 2 dood en 1 stervend gevonden.

⁴⁾ waarvan 2 dood gevonden.

Tabel 2. Als pullus in kolonie „Patrimonium” te Wageningen geringde en later aldaar teruggevangen exemplaren.

Jaar	Geringd	Terug in :							
		1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962
1954	4	0	0	0	0	0	0	0	0
1955	84	—	0	2	1	0	0	0	1
1956	118	—	—	0	1	0	0	1	1
1957	167	—	—	—	0	2	2	1	0
1958	201	—	—	—	—	0	4	4	1
1959	218	—	—	—	—	—	0	1	3
1960	208	—	—	—	—	—	—	0	1
1961	234	—	—	—	—	—	—	—	0

Tabel 3. Als overj. vogel in dezelfde kolonie geringde en later aldaar teruggevangen exemplaren.

Jaar	Geringd	Terug in :							
		1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962
1954	0	—	—	—	—	—	—	—	—
1955	19	—	1	3	1	1	3	0	0
1956	33	—	—	5	4	2	1	0	0
1957	53	—	—	—	5	5	4	4	3
1958	45	—	—	—	—	11	5	4	2
1959	35	—	—	—	—	—	7	1	2
1960	40	—	—	—	—	—	—	5	2
1961	39	—	—	—	—	—	—	—	4

In tabel 2 wordt een overzicht gegeven van de in deze kolonie geringde en later teruggevangen exemplaren, voorzover ze als pullus werden geringd; in tabel 3 van de als overjarige vogel geringde exemplaren. Het valt direct op, dat we van de als overjarigen geringde vogels een veel groter deel terug vangen dan van de pulli, waarvan er ongeveer $5 \times$ zo veel geringd werden. Dit is niet alleen een gevolg van de vermoedelijk grotere sterfte onder de jonge vogels; de oude vogels bleken zeer trouw aan een eenmaal gekozen nest en als ze al eens naar een nieuwe nestplaats verhuisden, lag deze steeds zeer dicht bij de vorige en konden we vaak nog een aanwijsbare oorzaak voor de verhuizing vaststellen (bv. dichtstoppen van aanlieggaten door de bewoners, welke in hun slaapkamers soms nogal last hebben van jonge Gierzwaluwen, die al zeer vroeg in de ochtend geluiden gaan maken). De jonge vogels, die zelf weer broedvogel in deze kolonie werden, zaten gemiddeld op veel grotere afstand van de ringplaats (in strikte zin). We mogen dus wel aannemen, dat ook op andere plaatsen (onbereikbare plaatsen in de kolonie, plaatsen elders in Wageningen en daarbuiten) nog een flink stel van „onze” jongen zich vestigt; een mortaliteitsberekening van de jongen wordt daardoor onmogelijk of moet langs indirecte weg gebeuren.

We kunnen de cijfers uit tabel 2 en 3 ook als volgt groeperen:

	Als pull. geringd	Als overj. geringd
teruggev. na	aantal terug / geringd	aantal terug / geringd
1 jaar	0/1234	38/264
2 jaar	11/1000	20/225
3 jaar	10/792	13/185
4 jaar of meer	5/574	14/150

Opvallend is dan, dat we na 1 jaar in het geheel geen geringde jongen terugvangen. Dit klopt met het reeds door Weitnauer geconstateerde feit, dat de éénjarige vogels nog niet tot broeden komen. Een deel ervan komt tot het in bezit nemen van een nestplaats, later in het seizoen, een enkel paar tot een te laat gestarte broedpoging, die vrijwel nooit tot het grootbrengen van jongen zal kunnen leiden.

Met behulp van de in tabel 3 gegeven cijfers is het mogelijk tot een schatting te komen van de gemiddelde jaarlijkse sterfte onder de volwassen vogels. Weliswaar is ook daar nog migratie mogelijk in de zin van het kiezen van een nieuwe broedplaats buiten de kolonie, maar gezien de grote trouw aan een eenmaal gekozen nest en de geringe afstand tot een dan eventueel volgend nest, zal deze in een kolonie, die in rustige omstandigheden verkeert, van ondergeschikt belang zijn. Het valt echter buiten het bestek van dit artikel om in extenso op deze berekeningen in te gaan; bovendien zal een dergelijke schatting pas enigszins betrouwbaar zijn als deze uit veel waarnemingen en over veel jaren is berekend.

De tot nu toe verkregen terugmeldingen uit Nederland buiten Wageningen zijn bijeen gezet in tabel 4; de buitenlandse in tabel 5.

Uitgebreide beschouwingen vallen aan de hand van in totaal 17 terugmeldingen niet te leveren; toch zijn er enkele opvallende dingen onder:

a. Van de in tabel 4 vermelde vogels hadden de nrs. 1 t/m 7 inmiddels de leeftijd van 2 jaar of ouder bereikt en zullen zich dus ergens als broedvogel hebben gevestigd. Al deze vogels werden in de broedtijd in een straal van 40 km rond Wageningen teruggemeld. Daartegenover

Tabel 4. In Wageningen geringde Gierzwaluwen, teruggemeld elders in Nederland.

Nr.	Ring	Geringd	Als	Terugmelding
1	K 46.138	19-07-55	pull.	02-07-59 Apeldoorn, gevangen uit troep (met net) en losgelaten.
2	K 56.649	18-07-56	pull.	15-05-61 Elst (U); bij nest gepakt en los.
3	K 56.666	20-07-56	pull.	mid.-05-61 Ede; door kat gepakt.
4	K 60.822	21-07-56	pull.	16-06-58 Boxmeer (NB); uitgeput aangetroffen.
5	K 75.198	11-07-57	pull.	06-06-60 Nijmegen; dood gevonden.
6	K 75.200	11-07-57	pull.	23-05-60 De Breul bij Zeist; binnengevlogen en los.
7	K 75.335	15-07-57	pull.	03-06-59 Nijmegen; licht gewond, 06-06-59 los.
8	K 147.403	08-07-61	pull.	31-07-61 Emma II, Beek-Geleen; gevonden en op 03-08-61 weer los.

Tabel 5. Terugmeldingen uit het buitenland van in Wageningen geringde Gierzwaluwen.

Nr.	Ring	Geringd	Als	Terugmelding
1	K 56.653	18-07-56	pull.	15-05-59 (slechts skeletdelen) Bodenwerder, Kreis Holzminden (Niedersachsen), Duitsland.
2	K 60.804	21-07-56	pull.	03-05-59 (in schoorsteen gevallen) La Ciotat (Bouches-du-Rhône), Frankrijk.
3	K 75.185	09-07-57	pull.	26-07-57 (dood gev. in kerk) Warbeyen, Kreis Kleve, Duitsland.
4	K 96.875	06-07-59	pull.	09-08-59 (bemachtigd) Villaverde Bajo, 5 km Z van Madrid, Spanje.
5	K 96.903	07-07-59	pull.	12-05-61 (gevonden) Mengibar, prov. Jaën, Spanje.
6	K 97.033	14-07-59	pull.	25-07-59 (dood gevonden) Chapineria, 40 km. W van Madrid, Spanje.
7	K 128.309	15-07-60	overj.	30-07-60 (gedood) El Molar, 40 km N van Madrid, Spanje.
8	K 128.391	05-07-61	overj.	mid.-08-62 (gevonden) Villanueva de la Canada, 25 km W van Madrid, Spanje.
9	K 128.495	08-07-61	pull.	30-07-61 (met gebroken vleugel onder electr. leiding) Walperswil, 18 km NW van Bern, Zwitserland.

zijn er geen duidelijke gevallen van vestiging op grotere afstand; alleen nr. 1 van tabel 5 (Bodenwerder) is waarschijnlijk zo'n geval. De nummers 2 (La Ciotat) en 5 (Mengibar) zullen vermoedelijk vogels op voorjaartrek betreffen. De als nr. 8 in tabel 4 vermelde vogel (Emma II) was kort na het uitvliegen onderweg naar het zuiden.

b. Gevallen van wegtrek zijn nr. 8 van tabel 4 en de nrs. 3, 4, 6, 7, 8 (waarschijnlijk) en 9 van tabel 5. Daarvan zijn er na korte tijd opvallend veel in de omgeving van Madrid. Toeval? Verblijven ze daar langer i.v.m. voedselvoorraad? Vangt de bevolking ze?

c. Snel verplaatst is nr. 6 (tabel 5). Op 14-07-59 vloog deze vogel nog niet uit.

Heeft dus de afstand van ruwweg 1500 km binnen 11 dagen afgelegd.

d. Alle terugmeldingen in tabel 5 betreffen de maanden mei, juli en augustus, dus de periode direct vóór en na het broedseizoen. Over de periode september t/m april zijn van „onze” vogels nog geen gegevens beschikbaar. Dan is kennelijk de terugmeldingskans veel kleiner. Door verblijf in dunner bevolkte gebieden of gebieden met minder verbindingen, etc.? Of doordat de grootste sterfte onder de jongen dan voorbij is?

e. Bij de onder a. besproken vogels, die zich binnen een straal van 40-50 km rond Wageningen vestigden, is er geen een, waarvan op het moment van de vangst of vondst de vestiging in Wageningen vaststond. De lengte van de dagelijkse fourageervlucht kunnen we dus op deze manier nog niet vaststellen.

In het voorgaande heb ik vrij uitvoerig opgesomd wat wij de afgelopen jaren gedaan hebben en hoe. Ik wilde ermee duidelijk maken, dat men als ringer van vogels niet hoeft te volstaan met het bijdragen van kleine steentjes aan een onoverzienbaar bouwwerk door van allerlei soorten eens te hooi en te gras wat individuen te ringen; men kan wel degelijk een afgerond onderwerp kiezen en als de keus gelukkig is daar zelf een onderzoekje uit bouwen. M.i. is de Gierzwaluw zo'n gelukkige keus. Tijdens het bezig zijn met een soort beperkt men zich ook niet tot het ringen alleen; zo terloops hebben wij in deze jaren bv. vele malen de avondlijke opstijging van overnachters-in-de-lucht gezien, een aardig idee van het dagritme gekregen, aantekeningen gemaakt over het voorkomen van de parasiet *Craeterina pallida* Latr. (de specifieke luisvlieg van de Gierzwaluw), voedselballen verzameld en bekeken, enz.

Het spreekt wel haast vanzelf, dat wij met dit alles doorgaan. Het krijgen van een goed beeld van allerlei dingen door middel van ringgegevens is alleen mogelijk als er veel terugmeldingen komen en daarvoor moeten vele dieren hun ring krijgen. De percentages teruggevangen en teruggemelde vogels liggen niet ongunstig. Dat was bij deze soort ook wel te verwachten; de Gierzwaluw is niet te klein en vrij opvallend en gebruikt voor broeden en slaapplekken menselijke bouwwerken; bovendien is hij 9 maanden van het jaar buiten Nederland, dus wat er aan terugmeldingen komt bestaat niet zoals bij sommige andere soorten voor een groot deel uit weinig waardevolle gegevens. De gegeven cijfers in dit verhaal leiden tot een te laag percentage terugmeldingen en terugvangsten, omdat van de geringde exemplaren vele nog in leven zijn en van een deel daarvan mogen we nog een terugmelding verwachten.

Begrijpelijk is, dat tot nu toe de ringgegevens nogal schaars waren. Een vinkenbaan-methode, aanlokken van vogels en dan met netten vangen, is bij de Gierzwaluw niet toepasbaar. En veelal zijn de nesten moeilijk te bereiken. Toch is onder zeer bepaalde omstandigheden wel met netten te werken, zoals Van Orden c.s. bij Apeldoorn lieten zien. Wie geeft mij een tip over een luwe plas, waar bij regenachtig weer vele Gierzwaluwen komen jagen en waar een dijkje of zoiets doorheen loopt om netten op te plaatsen? De netten moeten er zó kunnen staan, dat ze tegen een achtergrond van geboomte niet te zeer opvallen.

Graag zullen we andere ringers, die zich ook met de Gierzwaluw willen bezighouden, alle hulp en advies geven. Graag zullen we ook berichten ontvangen over andere plaatsen waar de soort op lage

huizen broedt. Naar wij hopen zal dan met medewerking van andere vogelaars de verzameling ringgegevens van Neder-

landse Gierzwaluwen over enige jaren een mooi stapeltje zijn geworden! Mijn adres is: Diedenweg 117 II, Wageningen.

Vragen en korte mededelingen

De Steenarend (*Aquila chrysaetos*) als broedvogel in de omgeving van Alsztyń (Polen). Het laatst bekende broedgeval vóór 1957 van de Steenarend in Polen werd in de omgeving van Alsztyń, dat is in het gebied van de Mazurische Meren in NO-Polen, in het jaar 1896 vastgesteld (Tischler, Vögel Ostpreussens).

Sedert 1957 broedt de soort er tot op heden weer in dezelfde omgeving, maar nu in de Jeziorakwouden in de provincie Ilawa en in de Sadowowouden in de provincie Biskupice. Daar werd hij in 1958 broedend waargenomen. In de omgeving van de Jeziorakwouden bevinden zich twee natuurreservaten: het Gand-meer en het Crevwica-meer. In 1955 werkte ik in deze reservaten aan een avifaunistisch onderzoek in de tijd tussen 18 juni en 6 juli. Ik kon toen vaststellen, dat er in dat jaar nog geen Steenarend aanwezig was. In 1956 nam ik met mevrouw Deeleman en de heren Sakolowski en Crarnecki niet minder dan 6 volwassen Steenarenden waar, terwijl zij bezig waren jonge vogels uit de aalscholver- en reigerkolonie op het eiland in het Crevwica-meer te kroppen. Het eerste broedgeval werd in 1957 door mij in de naaste omgeving van dit meer ontdekt.

De terugkeer van nestelende Steenarenden na 1955 is aan de vogelbescherming te danken. Voor zover het de Steenarend betreft zowel in directe als in indirecte zin. Indirect dank zij het aalscholverschiet. Dit kan namelijk de arenden door een overvloed aan voedsel gemakkelijk onderhouden. Vóór de oorlog werd de Aalscholver als schadelijke vogel bijna zonder mededogen vernietigd, evenals trouwens de Steenarend. Het afschieten ervan werd verscheidene malen in de literatuur vermeld (Tischler).

Op het Crevwica-meer nestelden in 1940 daardoor slechts 2 aalscholverparen (Hoffman, Ein See im Walde). Na de oorlog breidde de aalscholverkolonie zich tot 1955 uit tot 932 paar (en 316 reigerparen).

Sedert dat jaar gingen steeds meer bomen door de aalscholveruitwerpselen te gronde. Thans in 1962

biedt het centrale gedeelte van het eiland een troosteloze aanblik.

De bomen zijn er dood en zonder nesten. Alleen de bomen aan de rand, die vroeger niet bezet waren, zijn nog intact en bezet met 420 aalscholvernesten en 186 reiger nesten. Ik trof de Steenarend in 1962 daar weer aan evenals in vorige jaren, terwijl hij zijn buit uit de kolonie haalde.

Het is wellicht interessant nog te vermelden, dat in deze landstreek rondom Alsztyń behalve de Steenarend (*Aquila chrysaetos*) ook de Bastaardarend (*Aquila clanga*), de Schreeuwarend (*Aquila pomarina*), de Zeearend (*Haliaeetus albicilla*) en de Visarend (*Pandion haliaetus*) nestelen. Niet zelden komt het voor, dat men tegelijkertijd drie soorten in de lucht ziet en men kan er zeker van zijn alle vijf soorten op één dag te kunnen waarnemen.

Glesno, Polen. Dr. ZDZISLAW KARVZEWSKI.

NASCHRIFT.

De hierboven geplaatste mededeling van Dr. Karvzewski uit Polen werd onlangs op het R.I.V.O.N. ontvangen met het verzoek deze aan een Nederlands natuurhistorisch tijdschrift toe te zenden, wanneer daarvoor belangstelling zou bestaan. Deze mededeling is een interessante aanvulling op het artikel over enkele natuurreservaten in Polen, verschenen in De Levende Natuur van oktober 1960, speciaal in verband met wat daar gezegd is over de Zeearend als natuurlijke vijand van grotere watervogels. Hoewel de omstandigheden in NO-Polen wel geheel anders zijn dan in Nederland kunnen wij van dergelijke berichten uit andere landen best wat leren.

Er komen trouwens ieder jaar Zeearenden naar Nederland, soms wat meer, soms minder. In de laatste tijd lijkt het wel eens, dat er minder worden waargenomen dan vroeger en er zijn waarnemers, die dat ook vinden van de Visarend. Vooral in de jaren tussen 1940 en 1950 werden er soms vrij veel Zeearenden in Nederland gezien. Er wa-